

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Sekretarz Stanu
Bożena Żelazowska

DOZ-KiNK.070.41.2023.
Warszawa, 20 czerwca 2024 r.

Wojewódzcy Konserwatorzy Zabytków
wg rozdzielnika

Szanowni Państwo,

zgodnie z art. 90 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (dalej: u.o.z.o.z.), w ramach koordynowania działalności wojewódzkich konserwatorów zabytków, Generalny Konserwator Zabytków może ustalać ogólne kierunki ich działania, wydawać instrukcje i wytyczne określające sposób ich postępowania oraz żądać od nich sprawozdań z działalności.

Kontynuując wytyczne przedstawione w pismach z 6 października 2021 r. (znak DOZ-KiNK.6521.10.2021.EZ-KP) oraz z 25 października 2023 r. (znak DOZ-KiNK.6521.27.2023), dotyczące rozpoznania, określenia wartości i zapewnienia opieki i właściwego zachowania obiektów fortyfikacyjnych datowanych od poł. XVI w. do końca I wojny światowej, przedstawiam Państwu w odrębnych dokumentach materiały informacyjne, dotyczące kolejnej – trzeciej podgrupy typologicznej zasobu zabytków budownictwa obronnego, którą stanowią **fortyfikacje wzniesione od 1918 do 1989 r. na ziemiach polskich**.

Omawiana podgrupa zabytków stanowi bardzo szeroki zasób. Obejmuje on zarówno obiekty i zespoły (bojowe i niebojowe) fortyfikacji stałej, polowej, ich powiązania (np. komunikacyjne czy widokowe), elementy wyposażenia oraz zabytki archeologiczne, pola bitew i starć, a także oryginalne (pierwotne i wtórne, wynikające z przemian historycznych) nazewnictwo obiektów i zespołów. Tym samym ważne jest, aby analizując sprawy związane z ww. zabytkami, zwracać uwagę na ich wartości historyczne, naukowe, a zakres adaptacji dostosować tak, aby nie doszło do utraty ww. wartości, z pierwszeństwem funkcji przydatnych dla obronności i bezpieczeństwa państwa, a następnie dla pamięci i kultury narodowej.

Po raz kolejny pragnę pokreślić główną zasadę działania organów ochrony zabytków – konieczność zachowania substancji zabytkowej, zapobiegania zniszczeniom naturalnym oraz antropogenicznym, jak również dążenie do jak najpełniejszego rozpoznania zabytku, przed rozstrzygnięciem dopuszczalności zaplanowanych przy nim prac, poprzez sukcesywne gromadzenie danych i opracowań historycznych dotyczących budowli obronnych z okresu 1918-1989 r.

Obejmując ww. obiekty ochroną prawną poprzez wpis do rejestru zabytków, najbardziej korzystnym jest wpis obiektu na przypisanych mu działkach katastralnych, o ile są one wydzielone i nie stanowią wtórnych podziałów strukturalnych i funkcjonalnych obiektów (zespołów) fortyfikacji. W przypadku braku wydzielonych działek fortecznych obiektów fortyfikacji stałej oraz tzw. polowej wzmocnionej należy, jeżeli jest to możliwe i uzasadnione, przyjąć granice wpisu do rejestru zabytków w minimalnym koniecznym dla zachowania spójności zabytku zakresie. Równocześnie, odnosząc się do otoczenia zabytku, należy pamiętać, że ich zasięg ognia i obserwacji (czasami też oświetlenia) były najistotniejszymi wytycznymi funkcjonalnymi powstania obiektów służących aktywnemu i bezpośredniemu procesowi walki. Objęcie zabytku i jego otoczenia ochroną winno być więc

Informacja dotycząca zasad przetwarzania danych osobowych przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz praw osób, których dane są przetwarzane została zamieszczona na stronie <http://bip.mkidn.gov.pl> w zakładce ochrona danych osobowych.

poprzedzone szeroką analizą powyższego zagadnienia z uwzględnieniem funkcji ich elementów wraz z ukształtowaniem terenu.

Obecnie, obiekt lub zespół fortyfikacyjny, zależnie od jego wielkości i możliwości technicznych, może być zagospodarowany w różnoraki sposób niemilitarny – od funkcji typowo edukacyjnej po rzadsze funkcje komercyjne. Niemniej jednak priorytetem jest zachowanie i uczytelnienie jego pierwotnego przeznaczenia, tj. funkcji bojowej.

Liczę, że przygotowane przez ekspertów i załączone do niniejszego pisma opracowania naukowe będą stanowiły wsparcie merytoryczne w bieżącej działalności konserwatorskiej. Uprzejmie proszę o przekazanie powyższych wytycznych i załączonych dokumentów delegaturom wojewódzkich urzędów ochrony zabytków oraz organom i instytucjom, którym powierzono państwa kompetencje w zakresie ochrony zabytków na podległym Państwu terenie.

Z wyrazami szacunku

Bożena Żelazowska

Załączniki:

1. Wprowadzenie do ochrony zabytkowych dzieł budownictwa obronnego – fortyfikacji wzniesionych od 1918 do 1989 r. na ziemiach polskich.
2. Opracowanie dotyczące ochrony zabytkowych dzieł budownictwa obronnego – fortyfikacji wzniesionych od 1918 do 1989 r. na ziemiach polskich.
3. Systematyka i charakterystyka obiektów oraz zespołów, słownik pojęć, wykaz literatury.
4. Rozmieszczenie najważniejszych zespołów fortyfikacji z lat 1918-1989 w Polsce.

Otrzymują:

1. Dolnośląski Wojewódzki Konserwator Zabytków
2. Kujawsko – Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków
3. Lubelski Wojewódzki Konserwator Zabytków
4. Lubuski Wojewódzki Konserwator Zabytków
5. Łódzki Wojewódzki Konserwator Zabytków
6. Małopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków
7. Mazowiecki Wojewódzki Konserwator Zabytków
8. Opolski Wojewódzki Konserwator Zabytków
9. Podkarpacki Wojewódzki Konserwator Zabytków
10. Podlaski Wojewódzki Konserwator Zabytków
11. Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków
12. Śląski Wojewódzki Konserwator Zabytków
13. Świętokrzyski Wojewódzki Konserwator Zabytków
14. Warmińsko – Mazurski Wojewódzki Konserwator Zabytków
15. Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków
16. Zachodniopomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków
17. a/a

Do wiadomości:

1. Narodowy Instytut Dziedzictwa
2. Departament Dziedzictwa Kulturowego MKiDN